

О.В. Лисенок, д.е.н., доц.

*Керівник проектної групи освітньої програми спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Фінансово-правовий коледж, м. Київ*

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ-ПОЗИЧАЛЬНИКА

У дослідженні пропонується модель оцінки рівня кредитоспроможності банку-позичальника, що в умовах нестабільності світового та українського фінансових ринків набуває особливої актуальності. Сутність цієї інтегральної моделі полягає в послідовному визначенні показників, що аналізують фінансово-економічний стан, і розробки їх бальної оцінки, що дозволяє розрахувати узагальнюючий показник – інтегральний коефіцієнт рівня кредитоспроможності банку, для розрахунку якого сформовано певний набір коефіцієнтів, які характеризують ризикованість, прибутковість та ліквідність банківської установи. Визначені коефіцієнти за функціональним призначенням виокремлено у чотири групи: достатність капіталу, якість кредитного портфеля, прибутковість і ліквідність. Кожну групу становлять чотири показники, кожному з яких надаються граничні межі для визначення відповідної бальної оцінки рівня кредитоспроможності банку за певним напрямком. Чим вище значення інтегрального коефіцієнта, тим більша ефективною та менш ризикованою є фінансово-економічна діяльність банківських установ, і тим вищим є їх рівень кредитоспроможності. За результатами дослідження зроблено висновок, що запропонована модель оцінки рівня кредитоспроможності банку вирізняється прозорістю та чіткістю, що зумовлено використанням за її здійснення лише публічної інформації. До недоліків належать існування суб'єктивного чинника у вигляді присвоєння певної кількості балів на основі експертного та нормативного методів.

Ключові слова: банк; кредитоспроможність; достатність капіталу; кредитний портфель; прибутковість; ліквідність; інтегральний коефіцієнт рівня кредитоспроможності банку.

Постановка проблеми. Однією з основних цілей управління фінансово-економічною діяльністю банків є забезпечення відповідних умов для отримання запланованих фінансових результатів при

одночасній підтримці задовільного рівня їх кредитоспроможності, що в умовах нестабільності світового та вітчизняного фінансових ринків набуває особливої актуальності. У зв'язку з цим зазначимо, що у процесі реалізації стратегічного управління фінансово-економічною діяльністю банківських установ, пріоритетним завданням є удосконалення оцінки їх кредитоспроможності, з урахуванням умов зовнішнього середовища та внутрішніх особливостей ведення банківського бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення економічної літератури засвідчує, що кредитна діяльність банківських установ традиційно перебуває у центрі уваги науковців та економістів і залишається на сьогодні чи не найбільш дослідженим розділом банківської справи. Значний внесок у розробку питань з оцінки кредитоспроможності зробили сучасні економісти заходу: Кристофер Ф.Блюмфілд, В.Лексис, Д.Мак Нотон, Е.Рід, С.П. Роуз, Дж.Ф. Сінкі. Дослідженню теорії та практики процесу оцінки кредитоспроможності юридичних осіб сприяють праці вітчизняних вчених-економістів: В.Л. Андрущенко, О.В. Васюренка, Я.В. Грудзевича, І.С. Гуцала, О.В. Дзюблюка, О.Т. Євтуха, Б.С. Івасіва, Т.Т. Ковальчука, В.Д. Лагутіна, І.М. Лазепка, Б.Л. Луціва, М.І. Мируна, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, О.М. Петрука, О.В. Пернарівського, Л.О. Примостки, М.Ф. Пуховкіної, Б.І. Пшика, М.І. Савлука. Серед російських вчених варто назвати праці І.Т. Балабанова, Ю.І. Коробова, В.І. Колесникова, О.І. Лаврушина, А.І. Ольшаного, Г.С. Панової, В.В. Кисельова, В.М. Уоскіна, В.А. Челнокова та ін.

Постановка завдання. Для контролю за ефективною реалізацією стратегічних фінансових цілей і завдань, що були визначені перед банком, він має постійно в процесі управління фінансово-економічною діяльністю оцінювати свою кредитоспроможність, оскільки її правильна оцінка дає змогу відповісти на головне запитання: «чи зможе банк швидко позичати кошти на міжбанківському ринку?», а також побачити тенденції зміни основних показників і результатів фінансово-економічної діяльності банківської установи.

Викладення основного матеріалу. Звертаючись до історії, нагадаємо, що значно вплинуло на фінансово-економічну діяльність

банківських установ запровадження інформаційних технологій та розширення комплексу банківських інтернет-послуг, що дозволило створити ефективну систему розрахунково-касового обслуговування клієнтів, прискорити здійснення платежів і удосконалити процедури контролю за грошовими потоками. Такі зміни призвели до концентрації ризиків у банківській діяльності і, відповідно, вимагали розробки нових підходів до оцінки кредитоспроможності банків-позичальників.

У зв'язку з цим зазначимо, що існуючі у світовій практиці методичні підходи до оцінки кредитоспроможності вимагають їх адекватної адаптації до застосування у діяльності українських банківських установ, а використання вітчизняними регулюючими органами певної методики без урахування особливостей, притаманних банківській системі України, істотно обмежує ефективність оцінки кредитоспроможності вітчизняних банків. Саме тому розробка методичного підходу до вдосконалення оцінки кредитоспроможності українських банківських установ сприятиме забезпеченню сталого функціонування вітчизняної банківської системи.

Проведене нами дослідження сучасних методів оцінки кредитоспроможності банків-позичальників у закордонній практиці дає можливість зробити висновок, що єдиної універсальної методики не існує і гіпотетично існувати не може, враховуючи постійний динамізм міжнародного фінансового ринку. Тому можемо лише визначити два основні напрямки оцінки кредитоспроможності банківської установи:

– по-перше, адміністративне регулювання та обов'язковий аналіз кредитоспроможності банку;

– по-друге, саморегулювання та власна ініціатива щодо ефективної оцінки кредитоспроможності банківської установи.

У зв'язку з цим зауважимо, що кількість оціночних показників і глибина аналізу мають залежати від мети дослідження та інформаційної бази, що використовується, а напрямки аналізу, зазвичай, мають відповідати чотирьом обов'язковим умовам щодо оцінки кредитоспроможності будь-якої банківської установи: достатності капіталу, якості активів і пасивів, прибутковості та ліквідності. Виокремлення саме цих показників зумовлене такими причинами:

– по-перше, аналіз динаміки і структури ліквідності та прибутковості охоплює всі основні аспекти фінансово-економічної діяльності банку та зображає рівень його кредитоспроможності;

– по-друге, ефективність здійснення фінансово-економічної діяльності менеджерами банківської установи визначається її загальним фінансовим станом, який залежить від обсягу існуючих фінансових ресурсів, що мають раціонально розподілятися між усіма видами активів, але за обов'язкової умови дотримання банком відповідного рівня ліквідності.

Таким чином, дослідивши процес оцінки кредитоспроможності банків, що використовується закордонними та вітчизняними банківськими установами, побудуємо власну інтегральну модель оцінки кредитоспроможності банківської установи.

Сутність методичного підходу до побудови інтегральної моделі оцінки кредитоспроможності банку полягає в послідовному визначенні показників, що аналізують фінансово-економічний стан, і розробки їх бальної оцінки, що дозволяє розрахувати узагальнюючий показник – інтегральний коефіцієнт рівня кредитоспроможності банку.

Таким чином, для розрахунку інтегрального показника оцінки кредитоспроможності банку сформуємо певний набір коефіцієнтів, що характеризують ризикованість, прибутковість та ліквідність банківської установи. У зв'язку з цим, обрані коефіцієнти за функціональним призначенням виокремлюють на такі чотири групи: достатність капіталу, якість кредитного портфеля, прибутковість і ліквідність. Кожну групу становлять чотири показники, кожному з яких надано граничні межі для визначення відповідної бальної оцінки рівня кредитоспроможності банку за певним напрямком. Чим вищий бал, тим більш ефективною та менш ризикованою є фінансово-економічна діяльність банківських установ, і тим вищим є їх рівень кредитоспроможності (табл. 1).

Таким чином, кожен показник у таблиці 1 має своє максимальне і мінімальне значення, відповідно до якого і визначається рівень кредитоспроможності банку: «5» – це найвищий бал, а «0» – найнижчий. Чим вище значення інтегрального коефіцієнта, тим вищим є рівень кредитоспроможності банку-позичальника.

Система коефіцієнтів та їх граничні значення для розрахунку інтегрального показника оцінки кредитоспроможності банку

Показник	Граничні межі показника, бал					
	5	4	3	2	1	0
Достатність капіталу						
Норматив Н2, %	>25	25–20	20–15	15–10	10–5	<5
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань банку, %	>25	25–20	20–15	15–10	10–5	<5
Мультиплікатор капіталу	<3	3–5	5–9	9–12	12–15	>15
Співвідношення власного капіталу та дохідних активів, %	>25	25–20	20–15	15–10	10–5	<5
Якість кредитного портфеля						
Норматив Н7, %	<10	10–15	15–20	20–25	25–27	>27
Співвідношення проблемних позик та кредитного портфеля, %	<10	10–15	15–20	20–25	25–30	>30
Співвідношення резервів під кредити та кредитного портфеля, %	<10	10–15	15–20	20–25	25–30	>30
Співвідношення резерву під кредити та проблемних позик	>3	3–2,5	2,5–2	2–1,5	1,5–1	<1
Прибутковість						
Прибутковість активів (ROA), %	>2,5	2,5–2	2–1,5	1,5–1	1–0,5	<0,5
Прибутковість капіталу (ROE), %	>15	15–12	12–9	9–6	6–3	<3
Чиста процентна маржа, %	>9	9–7,5	7,5–6	6–4,5	4,5–3	<3
Чистий спред, %	>7	7–5,5	5,5–4	4–2,5	2,5–1,5	<1,5
Ліквідність						
Норматив Н4, %	>50	50–40	40–30	30–20	20–15	<15
Норматив Н5, %	>70	70–60	60–50	50–40	40–35	<35
Норматив Н6, %	>90	90–80	80–70	70–60	60–50	<50
Співвідношення високоліквідних активів та загальних активів, %	>20	20–15	15–12	12–8	8–5	<5
<i>Інтегральний коефіцієнт ризику кредитоспроможності банку</i>	<i>Визначається як сума всіх отриманих банком балів за кожним показником</i>					

Висновки. Отже, запропонована модель оцінки кредитоспроможності банку вирізняється прозорістю та чіткістю, що зумовлено використанням за її здійснення лише публічної інформації. До недоліків належать наявність суб'єктивного чинника у вигляді присвоєння певної кількості балів на основі експертного та нормативного методів. Результати, отримані під час розрахунку інтегрального показника оцінки кредитоспроможності банку будуть корисними як Національному банку України, так і вітчизняним банківським установам, особливо під час прийняття ними рішення щодо надання позики тому чи іншому банку.

Список використаної літератури:

1. Банківські операції : підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. проф. А.М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2008. – 608 с.
2. Лаврушин О.И. Банковское дело: современная система кредитования : учеб. пособие / О.И. Лаврушин, О.Н. Афанасьева, С.Л. Корниенко / под ред. проф. О.И. Лаврушина. – М. : КНОРУС, 2005. – 256 с.
3. Роуз П.С. Банковский менеджмент / П.С. Роуз ; пер. с англ. – М. : Дело ЛТД, 1995. – 768 с.
4. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Джозеф Синки-мл. ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с.

References:

1. Moroz, A.M., Savluk, M.I. and Puhovkina, M.F. (2008), *Bankivs'ki operacii'*, 3rd ed., pererob. i dop., in Moroz, A.M. (ed.), KNEU, Kyi'v, 608 p.
2. Lavrushin, O.I., Afanas'eva, O.N. and Kornienko, S.L. (2005), *Bankovskoe delo: sovremennaja sistema kreditovaniya*, in Lavrushin, O.I. (ed.), KNORUS, Moskva, 256 p.
3. Rouz, P.S. (1995), *Bankovskij menedzhment*, Translated from english, Delo LTD, Moskva, 768 p.

4. Sinki, Dzh. (2007), *Finansovyy menedzhment v kommercheskom banke i v industrii finansovyh uslug*, Translated from english, Al'pina Biznes Buks, Moskva, 1018 p.

ЛИСЕНОК Олексій Володимирович – доктор економічних наук, доцент, керівник проектної групи освітньої програми спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» Фінансово-правового коледжу, м. Київ.

Наукові інтереси:

- банківський менеджмент;
- аналіз банківської діяльності.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2017.